

# НАРОДНЫ НОВИНКЫ

р. XVIII  
ч. 9 – 12  
19. марца 2008  
ціна 6,- Ск

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

## Правдива тварь праздника Пасхы

В літургіі русиньского священника Евгенія Фенцика з року 1878, в котрій пояснює богослужіння нашої Церкви, ся можемо дочітати, же праздник воскресіння Ісуса Христа є найвекшым праздником Церкви, бо Ісус Христос дефінітивно перемиг смерть, а тым і ясно свідчив, же ёго наука і посланя суть правдивы. **Просто речено: Ісус Христос своїм воскресінём доказав своє Божество.**

Праздник воскресіння Ісуса Христа установили апостолы. Спочатку ся славив все в іншій часі, аж покі 1. цілосвітовый собор в Нікеї в р. 325 дефінітивно не установив, же тот праздник ся буде славити по 21. марцу, в першу неділю по нові місяця.

Світле воскресіння нашого Господа ся зачинає славити такзванов *Воскреснов утреньє*, бо Христос воскрес з мертвых перед росвітом. Священик такой на початку богослужіння іде к гробу, бере плащеницю на свої плечі і несе ёй сіверными дверями іконостаса до святилища, де ёй кладе на святой престол. Тот акт ся называє *Першыи обход*. Сіверными дверями (не царьскыма!) ёй несе зато, бо аж до воскресіння Ісуса Христа є вход до Небесного царьства запертый.

В святилищі зачинає священник співати пісню *„Воскресіне Твоє Христе Спасе...“* То зато, бо тота новина ся стала знама самоперше на небі а аж потім на землі. Священик з народом выходить з храму а роблять коло нёго обход – тзв. *Другый обход*. Сімболізує приход жен-міроносительк ку гробу Спасителя, жебы помазали ароматичными оліями ёго тіло. Перед дверями храма ся люде заставляють і радостно співають: *„Христос воскрес...“* Суть першыми звістователями радостной новины о воскресінню Спасителя. Священик в знаку креста означає двері церкви на знак того, же Христос нам через свою смерть на хресті отворив двері Небесного царьства, і з народом входить до храму. Входят з тмы до світла – з царьства смерти, до Царьства небесного.

**Тото є правдива тварь праздника Пасхы!**  
**З тмы войти до світла, з хаосу до покоя, з гріху до безгрішности, з ненависти до любви, з жалю до радости, з нерозумности до мудрости.**

Просьме нашого Господа, жебы нам дав порозуміти вшыткому, што ся той пречудесной ночі стало, а обдаровав нас благодатєв свого живототворного воскресіння.

Красне і спасительне прожываня Пасхальных свят, много світлого познання Божой Премудрости, любви і покоя жычїть

о. Франтішек КРАЙНЯК, Камюнка

## Руське православіє в заграничу соєдинив Русин із Словеньска

Є красно, же денник „Pravda“ 18. марца 2008 на честнім місці приніс статью *„Ruské pravoslávie zjednotil Slovák“* автора „jс“, як некролог к смерти **Ёго Блаженства владыкы Лавра**. Лемже назва і обсяг статі нас аж так не потішыли, бо не были точными, также сьме собі доволили тоту статью перебрати і выразнішым писмом вызначити то, што сьме там додали або змінили (так то є і в тітулку), бо о владыкы Лавров сьме 23. янура 2008 (ч. 1 – 4) принесли обшырну статью од ёго брата Николая із Ладомировой з нагоды 80. народенин владыкы, котры ославив 1. януара 2008. Также уваждаме спомянутый некролог із меншыма оправами і доповнінями: „Найвекшы світовы медіи учіли ся точно передати назву выходословеньского села Ладомірова при Свіднику, одкы походив найвысшый представитель Руськой православной **заграничной** церкви – владыка Лавр, обчаньскым меном Василь Шкурла, який **охабив тот поземський світ** у неділю, **16. марца 2008** у Йорданвільскім монастырю при Нью Йорку у віці 80 років.“



• Ёго Блаженство владыка Лавр (обчаньскым меном Василь Шкурла з Ладомировой), глава Руськой православной заграничной церкви. Фотка: СІТА

Минулого року ся Лавр великов міров заслужив о зьєдначіння руського православія, котре было розділене од большевицькой революції.

„Тот історичный акт зістане наесе в памяти вьдьячных потомкіє“, підкреслив у своїм сустраснім телеграмі президент Руськой федерації Владімір Путін. Подля Кіріла Фролова із Союзу православных обчанів Росії – Лавр є докінця народным героєм, бо прислів *„к зьєдначінню руського народа“*. (Позн. ред.: Русины не патрять до руського (російського) народа, суть самостатным народом, хоць часть з них суть православными віруючіма.)

На Словеньску іщі жыють двоє братове митрополиты Лавра – Николай і Михал Шкурловы. „Ёго смерть нас несподівала, бо быв релатівно здоровым і лем перед місяцём навізвив Москву,

де перевозив высоке руське оцініня,“ говорить бывшый учитель Михал Шкурла, котрый завтра (19. марца 2008) іде на погріб до Нью Йорку. „Брат хотіє прийти і на Словеньско, але не вышло му то.“

„Першыраз єм ся стрітив зо старшым братом аж у році 1964, бо такой по войні сьме ся з родічами перестігвали на Україну, одкы сьме ся дово не могли вернути,“ росповідать М. Шкурла. Як стовкы далшых родин з окресів выходного Словеньска, увірили лживий агітації, же на українській Волині їх чекає рай на землі (Позн. ред.: О тім „раю“ далшый брат – Николай пише у книжці *„Odsúdení do raja“* (Свідник 2004; статью о бісіді к тій книжці приносиме в тім числі НН.) Вольну землю, котру ім советьскы уряды приділили, о три рокы сколективізували.

Митрополита Лавр ся народив в бідній русиньскій родині (Позн. ред.: Ту сам автор некрологу уводить, же

Лавр ся народив у „бідній русиньскій родині“, але в тітулку статі собі сам протиречить, кідь написав: *„Руське православіє соєдинив Словак“*.) і уж як 11-річний вступив до православного монастыря в родній Ладомировой. О пять років пізніше утік з остатными монахами перед Червенов армадов найперше до Братіславы, потім до Швайцарії, а в році 1946 емігровав до Споєных штатів америцькых. Агенты НКВД мали ладомірський монастырь у своїх списках на єднім з першых місць. Поважовали го за гніздо руськых монархістів і білогардійців. „Кібы монахи хопили, скінчили бы даде в гулагу на Сібірі,“ думать староста села Ладіслав Бойчїк.

В США ся Лавр поступно став ректором Духовной академії в місті Йорданвіль, котре ся стало центром заграничной православной церкви. В році 1981 высватили владыку за архієпископа а о дві десятироча пізніше ся став першоєрархом Руськой православной церкви в заграничу, митрополитом выходоамерицькым і ньюйорьскым.

Староста Ладомировой бы хотів обновити будову православного монастыря, котрый Червена армада спалила. „Тутешні монахи колись зробили барз много про моральне і культурне піднесіння руськой пореволючной еміграції в цілій западній і середній Европі,“ припоминать Л. Бойчїк. Ладомірова мать 920 обывателів, з котрых коло половини суть православны віруючі, друга часть – грекокатоліци.“

В мені редакції Русин і Народны новинкы, Словеньской асоціації русиньскых організацій, Світового конгресу Русинів і в мені православных віруючих, многих з котрых суть нашыми довгорічними читателями, хочеме высловити велике сочувствіє родині Шкурловій з великов стратов, як і православній церкви вообше.

ВІЧНА ЁМУ ПАМЯТЬ!



• ПаєдДр. М. Ясикова – будуча учителька з будучіма першыми першокласниками першой русиньской пореволючной школы на Словеньску, котра од 2. септембра 2008 одкрыє про них свої двері. Учасници новинарського брифінгу: (перша зліва за столом) повірена ряджінём нового русиньского інштїтуту ПаДр. А. Плішкова, ПаД., і ректор Пряшівской універзіты Проф. РНДр. Рене Матловіч, ПаД. Фоткы: М. Ясик і А. З.

## КОТРА ПОДІЯ ВАЖНІША?

Обидві суть про Русинів єднако важны. О чім є реч? По перше о тім, же в Чабинах буде отворена перша русиньска школа на Словеньску а буде нести мено знамого русиньского писателя, історіка і церковного діятеля – Анатолія Кралицького. По друге, же vznikнув самостатный Інштїтут русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті в Пряшові. А тепер кус шырше і конкретніше о обидвох подіях, котры ся дотыкають русиньского школства.

Село Чабины у Міджілабірскім окресі ся стане першым, де буде Основна школа з русиньскым языком навчаня, а то од 2. септембра 2008. Рішіня од Міністерства школства СР з 30. януара 2008 уж дістав староста села Мгр. Маріан Шковран, бо Сільскый уряд є зряджователём той школы. Ту ся потвердило, же кідь суть вшыткы штири респ. ходем три „компоненты“ в селі заедно, так і ціле добре діло ся выдарить. А тыма компонентами суть: в першій ряді родічі школярів, потім зряджователь школы, директор школы і учителька, котра є охотна учіти діти русиньскый язык. В Чабинах

были три з тых компонентів. Директорка школы хыбить, бо, властно школа уж давніше в селі не фунтує. А праві такы малы школы по русиньскых селах бы ся могли захранити, кібы ся стали народностными, бо тогды дістануть векшый норматів (пінязі) на школяря і менше школярів може быти в основній школі, жебы могла екзїстовати. Но, жаль, тоты факторы собі многы старостове сел не усвідомлюють і легко ся vzdають хоць і малокласных школ у своїх селах, што має часто за наслідок поступне одумераня сел. Пан М. Шковран собі тот факт усвідомив і так зачав робити вшытко, жебы в Чабинах зась была отворена основна школа, як колись, і тоты найменшы діти з Чабин і близких Рошковець не мусли пувати за науков до Радвані над Лабірцём або Міджілаборець. Вдяка тому в селі зась буде створена ОШ про учнів 1. – 4. класы.

Такоже „папірь“ на отворіння школы пан староста уж мать, є в селі і охотна учителька, котра в сучасности учить в матерьскій школі, ПаєдДр. Марія Ясикова, котра є согласна учіти русиньскый язык і культуру в „староновій“ чабиньскій школі.

27. фебруара 2008 в Чабинах був зроблений запис дітей до новой школы, до котрой ся приглотило невелє, але на зачаток дость – трое дітей із Чабин а четверо з Рошковець, яких родічі были согласны дати свої діти до русиньской школы і котры ся не мусять боят, же тым їх діти будуть слабше приправлены з іншых предметів, главно зо словеньского языка. Но покі „старонова“ школа одкрыє свою брану про першых русиньскых першокласників, то треба іщі много зробити з будовов школы, жебы зодповідала потреба школьского навчаня. Наїсто на святочнім отворіню нового школьского року в тій школі будеме і мы з нашої редакції, котры сьме ся тыж причинили о то, жебы тота школа была зряджена. А жебы до ней родічі записали свої діти – то зась была задача в першій ряді старосты села М. Шковрана, учителькы М. Ясиковой, але і ей мужа, отця духовного Мілана Ясика, котры потребу такой школы і навчаня русиньского языка як повинного предмету высвітлєвали на родічовскых громадах у Чабинах і Рошківцях.

Закінчїня на 5. стор.

# На Пряшівській університеті виникнув Інститут русинського язика і культури

Академічний сенат Пряшівської університети (АС ПУ) в Пряшові як найвищий самостійний орган той інштитутці на своїм засіданні 12. фебруара 2008 проїдав і прияв дакілько пропозицій на іновачноні внуторних предписів і організаційних змін на ПУ, котры предложив ректор, Проф. РНДр. Рене Матлович, ПГД. К зміні дакотрых внуторных предписів на ПУ доходить у звязи з новелізаціями закона ч. 131/2002 Зб. з. о высокых школах і о зміні і доповніню дакотрых законів, котра платить од 1. 9. 2007 і од 1. 1. 2008, але так само і з практичных потреб той высокої школы. Кажда висока школа є повинна конкретны зміны закомпоновати до свого штату і предложити їх на реїстрацію Міністерству школтава СР до 31. марца 2008.

• Яки будуть пріоріты нового інштитуту?

— Од самого зачатку діятельства Одділіня русинского язика і культури наша робота была розділена до пятых главных областей: педагогічной, научной, публикационной, документальной і старостливости о язик. Кроме того, приправлєвали сьме і посуджовали педагогічны документи потрібны к навчаню русинского язика, організовали сьме акції пропагандного характера. В першій ряді на тему высокошколского штудія русинского язика про штудентів середніх школ, приправлєвали сьме властны научно-выскумны проєкты і брали сьме участь в таких же проєктах іных субьектів, заміряных на народностны меншны.



• Пед. Анна Плішкова, Пед., родачка з Пыхоной при Сніні, котра є повірена раджінем Інштитуту русинского язика і культури Пряшівской університети у Пряшові.

Як дотеперішня робота одділіня, так ай перспективна робота нового Інштитуту русинского язика і культури бы мала в першій ряді корешпондовати з ёго назвов. Інштитут буде єдиным такой сорты на Словенську, а тым ся стане і найвышшом научном авторітом про сферу русинского списовного язика. Зато і дале буде в ёго компетенції заимати ся розвоєм русинского язика, пропонованєм і подтверждованєм змін в правописі, посуджованєм і здоконалєванєм уровни язикової культуры в окремых функчных сферах. З цілєм утримованя і далшого розвоая язикової культуры буде при інштитуті робити язикова комісія як poradny organ в проблемах русинского язика.

Окрем язика, хочеме ся заміряти і на іны сферы жывота Русинів. Веце позорности бы сьме хотіли давати проблемам русинской літературы, культуры, уменя, театру, історії, конфесії і сполоченской роботы русинской меншыны, котры дотепер были – з объективних причін, в першій ряді з недостатку фінанцій до далшых інтерных робітників – на другім плані. Самособов, є то наш замір, який найде своє місто і в новім Штатуті ІРЯК ПУ, який в тых днях приправлюємо. Вірїме, же з підпором веджіня ПУ ся нам го подарить зачати реалізувати іші в тім календарнім році. Думам, же нїкотра іна інштитутія на Словенську так шьроко орьентовану научну роботу в одношю к Русинам на Словенську не реалізує. Як бы ся нам і подарило розвинути до такой міры, як плануємо, найсто бы то был принос і про наш штудійний програм, і про само інштитутію, яка бы поступно дїставала свій ясний профіль, але ай про само універзитету, яка підпором нашого заміряу як єдина на Словенську бы створила адекватны условия про штудіум і шырокогранный выскум русинского етніка, а тым і про розвою русинскіх. Наконєць, фундаменты такого діятельства на Пряшівській університеті уж суть выбудованы (од року 1998). О тім свидчать публикації робітників бывшего русинского одділіня, цїтації наших работ дома і в заграничу, наша участь на домашніх і мїджінародных научных форумех, проєктах і т. д.

Найважнішом сфером нашого інтересу од зачатку є педагогічна робота, а так то і зїстане. Первістий інштитут, властно, был заложєный з тым цілєм – выхоловєвати квалифікованых учітелів русинского язика. Жебы сьме забезпечили перспектїву про тоту сферу, предложили сьме на акредітацію іновачный бакаларський штудійний програм русинскій язик і література в комбинації предметів про денну і екстерну форму штудія, котрый был акредітацїон комісією СР схвалєный в році 2007, а того року (2008) в рамках комплексной акредітації ПУ сьме приправили ай новий проєкт магістерского штудійного програму. Бакаларську форму штудія заты сьме реалізували лем в денній формі, бо не была дорішена легїсплатива навколо реалізації екстерного штудія. В сучасности, хоць ся сїтуація змінила і є уж вирішенє плачїня за екстерне штудіум, ПУ не отарвать учітелскы штудійны програмы в екстерній формі штудія. Лем же мы каждорічно евідумє інтерес о штудіум русинского язика в екстерній формі. Зато з веджінем університеті сьме ся догодили отворити од далшого рока екстерно холем єдну комбинацію, думамє на русинскій язик з англійськым. Тым бы сьме помогли многим школам – котры о то жадають – вирішыти їх проблемы звязаны з недостатком квалифікованых учітелів англійского і русинского язика.

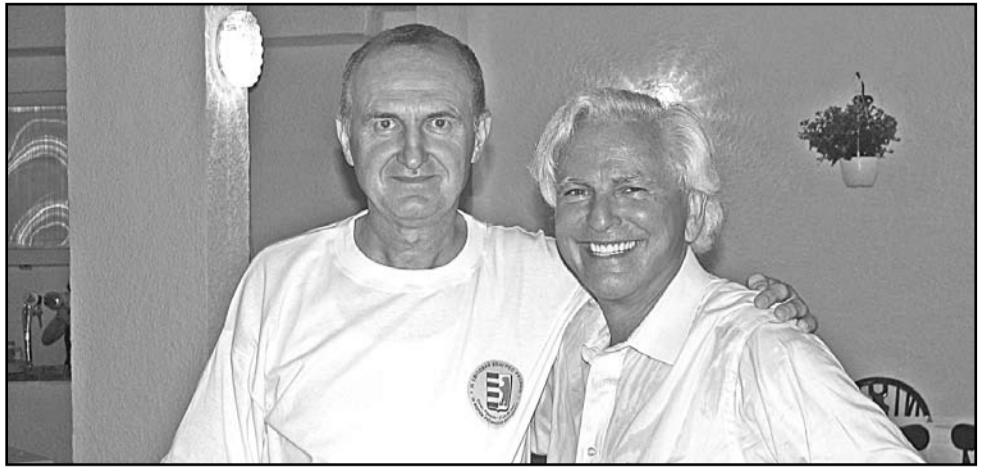
З цілєм дивинути інтерес о штудіум русинского язика зачали сьме уважовати тым о приправі сполочного штудійного програму з універсітатим, які учітелскы штудіум русинского язика реалізують. В данім припаді іде о Ягелонську університету в Польску і Новосадську університету в Сербії. Наш высокошколський закон так штудіум доволєно. Подля нєго штуденты сполочного штудійного програму были бы зарївно штудентами вшыткых трёх універсітєт, причім становлену часть штудія бы абсолвовали на даных високих школах і од вшыткых бы по скінчїню штудія здобыли дипломы. Думам, же тот факт бы отворив шырышы можности самореалізації в практичнім жывоті нашым абсолвентам. То є перспектива про нас, яка эле собі выжадує в першій ряді зачати вести дискусїю зо вшыткыма потенціалныма участникыма такого програму і выкликати інтерес о нєго у молодых людей. З цілєм мотивовати їх к тому, плануємо каждорічно реалізувати два бїшы проєкты: першы – День отворєных дверей, котрый зачнеме з підпором Міністерства культуры СР реалізувати по першыраз уж того року на Пряшівській університеті, а другый – Літню школу русинского язика, проєкт котрого хочеме приправити іші в тім році а реалізувати бы сьме го могли зачати од далшого року, найліпше почас літніх ваканцій. Першы будє заміряній на середнєшколєкы переважно на выхолоді Словакі, другый будє мати мїджінародный характер.

• Такы планы найсто собі выжадуєт персоналне добуваня інштитуту...

— Уж лем факт ефективного забезпечованя самого штудійного програму собі то выжадує. Нашов выгоды є, же штудійний програм русинскій язик і література є цілоуниверзитетный. Зато дакотры дисціплїны, переважно общого характера, нам помагуют забезпечувати учітелів з розлічных факульт ПУ. В першій ряді з катедры руского язика ФФ ПУ, за што їм дякуємо. Але перспектївно бы сьме хотіли бївшу часть дисціплїн нашего штудійного програму покрывати властными робітниками, якых треба нам наперед роздобыти і выховати. Ту ся можемо сполягнути, думам, уж лем на властных абсолвентів, мїджі котрыма были дакілько способных штудентів, якых бы сьме собі знали представити у такой работі. Вірїме, же підпора нашого інштитуту, главно з боку універсітєт, Міністерства школтава СР, але і грантовых агентур будє така, же нам поможе персонално посилнити інштитут, і так зачати наповнєвати наш замір.

В данім моменті хоцу подьковати вшыткым, які нам помагали реалізувати нашы дотеперішні заміры і партїціповали на реалізацію главно штудійного програму, але і іных проєктів нашего одділіня. Вірїме, же ай в новій сїтуації найдеме в наших сполупрацовниках, які у веджіня ПУ, опору.

За розговор подьковала К. К., фотка: А. З.



• Юбілант – Мр. Александер Зогуляк, лауреат Премїи за вызначне діло про русинскій народ, котру удїлює Карпаторусинскій научный центр у США і фінанцує русинскій філантроп із Торонто – Штефан Чєпа (справа). Обидвоє на фотці з минулорічного 9. Світового конгрєсу Русинів у Мараморощі Сїрєні у Румуньску.

## Про русинство зробив фалаток работы

До русинского руху Александер Зогуляк ся запоїв такой по ніжній революції 1989 року, іші як быв шефредактором українських новинок "Новє життя", де ёго заслугов была створєна єдна, пізніше веде сторїнок під назвов Голос Русинів. Іші на тій функції ся став у 1990 році єдним із закладатєлєв нового часопису Русин і єдночасно ёго шефредактором. Потім ся став і шефредактором Народных новинок, котры зачали выходити по одході групи редакторів із "Нового життя" і "Дружно вперед" до новой редакції русинских періодичных і неперіодичных выдань. Од другой половины 1991 року до днешніх днів редакция під ёго веджінем выдала стовкы чисел новинок і десяткы чисел часопису, котры ся стали новодобов кронїков історії і сучасности Русинів нєлем на Словенську, але і за ёго границями. Членове редакції ся подїляли і на приправу і выданю вшыткых учебників русинского язика і літературы, многим книжкам красной літературы в русинскім язикі (до днешнього дня є їх 87 тїтулів). Были барз хосєнным у ділі кодифікації русинского літературного язика на Словенську в 1995 році, правила якого ся снажать у писаній формі дотримовати. Окрем своего главног діятельства, котрым є публицістична творчость і веджіня редакції, він зробив про русинство фалаток работы як бывшій договорічний таїмник Русинської оброды на Словенську. Тодгы (але і пізніше) заступав Русинів Словенська у poradny organ і коллегу мїнїстра культуры, был членом рады влады СР про народностны меншны. Як сучасный выконный секретарь (з вынатком роков 2001 – 2003, кідь был председом) Світової рады Русинів (СРР) як выконного органу Світового конгрєсу Русинів (СКР), у тій функції од 1991 до днешніх днів організував і від многых девятых конгрєсових засідань ці засіданє СРР у розлічных країнах. Він є закладатєлєм Академії русинской культуры в Словенській републиці, єй губернатором про світський область і редактором єй интернетовой сторїнки [www.rusynacademy.sk](http://www.rusynacademy.sk). Быв і при зроді Словенской асоціації русинской організації, єй першым председом, тепер є єй підпредседом, і заслужує ся, жебы тоту організацію ся стала ведно з Русинских обродов на Словенську членовых організацій СКР у році 2007. Стояв при зроді Музею модерного уменя Енді Варгола і Сполочности Енді Варгола в Меджілабірцях (є єй віцепрезидентом), стояв і при зроді Музею русинской культуры в Пряшові і став ся членом єй научной і одборной рады. Є членом і далшых русинских організацій, в котрых тым ж одробив своє і так помїе, жебы русинство і Русинів нєлем на Словенську, але і за ёго границями встали і з поплїю як байный Фенїкс" і далє ся успішно розвивали.

• 3 меном А. Зогуляк ся сполюють скоро вшыткы, або і цалком вшыткы досягнуты выслідкы, котры сі поставила за ціль Русинська оброда при своїм зроді як перша організація Русинів на Словенську. Недавно был сповнений і послїдній, десятый пункт тогы высуного програму – Музей русинской культуры, а і там при дякованю ёго директорка высловила лем три мєна людей, котры єй были на помочі. Было мїджі ними і Твоє. Но Ты был і тот, котрый вєс нєлем іднає і компетенцияма на мїністерстві культуры ці школтава і просаджовав потребы Русинів, але єсє ходив главно по наших селах (часть за властных фінанцій), але і днесє ходиш, кідь уж скоро вшыткы „выхляяли". Як єден із немногих дондєс наповняш програм Світового конгрєсу Русинів і ходиш, агїтуєш за навчаня русинского язика і культуры у школах в нашій реїоні (што бы мали робити вшыткы русинскы організації – є їх нєвроком, аж 15). Як сам знаєш, є то робота „непопулярна", нє потрібна, бо поновобрєвоє возрождїня Русинів до сел іші цалком нє дішло. Люде сі іші все нє усвідомлюють, же они самы мають право рішати о собі, а мали бы рішати правильно, жебы їм то было на хосєн. На другім боці, єсє то зась лєм Ты, што стоїш од початку на самім верху возродного процесу Русинів. Єсє выконным секретарєм Світової рады Русинів, то значьтє же помагаш у рамках Світового конгрєсу Русинів рішати многы пріоріты Русинів і в мїджінароднім контексті. Просто повіждемо: конгрєс мате тьмо „експресного ріхлика", а до сел іші нє дішов ани „особный влак", котрый бы Русинів повіз „до Європы". Окрем ішого, на тот факт вказав і минулорічний Третій мїджінародный конгрєс русинского язика у Кракові, де ся полємізувало о цілорусинскій нормі – кой-нє, причім многы русинскы діти в школах ся іші все нє учать ани свій властный варіант русинского язика, а нє о тєм лем на Словенську, але і в других державах. Думам, же русинскій „ріхлик" допуе і до русинских сел, або будеме русинство пєставити лєм у Пряшові?

— Зась єсє на завалила множеством підвопрєсів, але зась ся буду снажати іші куртше одповісти, а зачну од кінця догори. По перше – допуе! По друге – і русинскє койнє раз будє! (Хто бы перед роком 1995 повів, же будє конечно кодифікованый русинскій літературный язик на Словенську?! По третє – людє само значають усвідомлєвати, же можуть сами о собі рішати, найновішым прикладом того є село Чабины, де родічі на чєлі зо старостом села вирішыли – мы хочеме, жебы в нашій сєлі была русинська школа, і стало ся так! По четвертє – і зато треба по сєлах ходити, бо так і нашов заступоє ся стало тот діло. По пятє – дякую пані директорці Музею русинской культуры в Пряшові, же при святчїнім отворіню мультїфункčných просторів музея спомянулай і моє маме, але то є факт, же на зачатках к їй особи і к створіню русинского музея в Пряшові ся русинскы „лідры" поставили хырбетом, а кыбы лєм хырбетом...

• 3 тым вопрєсом є звязаный і далшій. Путуючі по наших селах ани ся нє мож чудовати, же Русини суть апатічны, нє вірять уж нічому, бо ї их екзїстенцны проблемы на них долігають так мїцно, же пропаговати лем народностно-культурны тємы днесє нє стачіть. На людєй тискать тьяжа социальная сїтуація, є ту велика незаемстанность... А нє є того, што бы понукнув якийсь проєкт, котрый бы дав на тоты прімарны проблемы конкретне рішіня. Думам на възник політїчної партїи, котра бы заступляла інтерєсы Русинів. Видити ся мї, же холем на реїоналіній уровни, то значьтє на выхолоді Словенська, де жьє компактно великє число Русинів, бы мала така партія што понукнути і кому понукнути. Найдуť Русини на то силы, або будуть далє лем „танці выпїкати", страуючі ся, жебы нас дахто нєободяи нє обвиняи із „політїчного русинизму"?

— Нїгда сьме ся нє боляли того (холом я нїт), же кідь робимє про Русинів, та нас обвинять з „політїчного русинизму". Така „сорта русинизму" ся выягяла у даных голочатєчїх і потім ся їх носитєлї навчили з тым терміном огағати, які баба з мітлов. Але нє важнє є то, ці нас дахто будє обвинєвати, які ці є реална сила створити такую русинську партію. Отповідам ясно і просто: нїт такой силы! Таже собі нє робїме ілузію о тім. Хоць бы было добрі мати свою русинську партію (але нє на папіро, але з реалным досягом), які бы тым было добрі мати властну (діючу) державу – Русинію (але то нїж нєреалнє в часі споєваня є до Европской унії). Як єдно, так і друге – утопїя! Перше нєреалнє, бо каждый, хто мїджі Русинами мав колїсь дякую функцію, хоць і в комуністїчній партїі, хоць бы тым і днесє функціонером. Таже є много когутїків на многых русинских громадках, а нїякій когут то того другого когута нє припустити к своему „ларєму", а де там іші дажкого другого когута іді собі. Таже зістанемо, на нещасть лем „когутячіма" народностными організаціями без властной партїі...

• Послїдній мїй вопрєс будє особый. Минулїй рік єсє дость радикально змінив свій родинный жывот, но він є дость інтензивно сплєтый з русинством, може веце, які єсє сі желав. Меню Анны Плішковой многы знають у звязи з русинськым рухом, но, може, нє многим є знаме, же зо своёв договорічнов партнерков єсє прїяв тайну манжєлства. Она оддавня стояла по Твоім боці у возодрнїи процесі, брала у нїм актївну участь. Така сімбіоза мате свой плус, але і мїнусь. Як ся у тім договорічнім тандемї, очівїсно, здатнім у бігу на „довгы трапї", чуєш? Єсє так людскы щастїный?

— Єм! Лєм кыбы сьме перед русинством знали „замкнути" двері до біту... Інакше бы вшытко было добрі, але мы уж з русинством так спєсны, же з нами іде всьгды і нє спєлнять як пєс, кідь мы прїкажжє: нє ідь до постєлі! Але нє знам, ці то зо мноє „выгярала", хоць єм ся поліпшав?! Перед тым то было гірше зо мноє вытримати, таже я і обдївляи і дякую за договорічну вытєрпєваность, жєртвовность, помїч. Нє быти нєй, може, днесє бы єм был в іншій бєреґу поземскої плїту...

За розговор подьковала: Кветослава КОПОРОВА, фотка: А. П.

# РУСАЛКА

КВАРТАЛНИК ПРО РУСІНСЬКІ ДІТИ І МОЛОДЕЖ

1/2008

## Великдень очима моєї бабки

В далекому краю, під зеленими горами, учуплене маленьке русинське селечко Чертіжне. В тім селечку, де є найкрасший виход сонця і де люде жыють як єдна родина, цілий свій жытот пережыла і моя бабка. Од часів єї молодості ся много в тім селі змінило. Хыжы, уліці, люде... Но доднесь сі тото найкрасше про мене і мою бабку село утримало свої стародавны звычаї, котры суть сучаствє нашой культуры. Тоты звычкы, котры ся найвєце дотримують в часі найвызначнішых церковных свят, перебувають в сердцях каждого чоловіка. І сердечко моєї бабки выповняють спомини на прекрасны свята, котры пережыла як мале дівчатко, але і пізніше, як была молодов дівков. Про ноу бив, а доднесь і є найкрасшим святом Великдень, а то нелем з набожєнского погляду, з погляду воскресєня Ісуса Хріста, але главно прото, же в часі великодных свят так, як воскрес Ісус Хрістос, оживать і пробуджуть ся ціла природа. Є то велика символіка сполужыта чоловіка з природов, котра ся з давных часів перенєсла аж до наших днів.

Як єм ся своєю бабкою попросила, як она в часі своєї молодості пережывала Великдень, в очах ся єї заблїсли такы таємны свїтєлка, од котрых єї тварь якбы помолоділа: „Ой, дівча моє, то не было так, як днесь...“

Тоты свїтєлка в єї очах в мі выкликали іщі вєкшу звездавєсть... Час, за котрый бабка помалы перєшла к своему прутяному креслу і всадила ся до нєго, видів ся мі неконєчний. Знаючі, што буде дале несподіване, неспє єм позад нєй теплу вовняну деку, до котрой сі звычайно обкручала ногы, і нетерпєливо єм чєкала, коли зачне свою росповідь о тім, як то было за часів, кідь люде были к собі ласкавы, кідь ку шастю ім много не требало і мали близше чоловік ку чоловікови...

В часі, як моя бабка была молодє дівча, в їх родині ся жыло скромно, но такы великы свята, як было Рєждєство або Великдень, пережывали в ласці і спокою, ніч ім не хыбовало. В родині было много дітєй, зато робота перед Великоднєм шла як по маслі. Вшыткы сі взаємно помагали. Дівчата, як традично, робили порядкы в хыжє а хлопці зясь коло хыжы. У Великодну суботу дівкы помагали мамі пєчє паскы. Пасок ся робило вєце, жебы было достаток і по Великодну. Тїсто ся місило у великій мисці, потім ся роздїлівало до меншых кайстричкы. Паскы ся пєкли в пєцах, котры не смїли хыбовати в ниякій кyxні. Пахота тых пасок ся несла цілым обєстєм.

Робота хлопців была кус тязша. Їх повинностєв было выйти на луку і накопати хрїну, обчїстити го і принєсти газдыні до цыкльы. Нихто сі не знав представити Великдень без кобасы, шовдры, жовтой грудкы, сыра, цыкльы – тото вшытко ся рихтовало поступно через великодний тыждєнь. Хлопи вудили кобасы і шовдру, бо перед Великоднєм ся звычайно і забивало паця. А по вечерах мамы з дівками красили яйця. В Чертіжнім ся традично розвивала воскова техніка крашіня, котра дякуючы нашим бабкам і мамам заховала ся доднесь. Правда, молода гєнерация єї розвинула, главно што до пєстрости фарєб, бо даколи ся накрашєны яйця давали лєм до природных фарєб – до цыбулєвєх лупок або до цыкльовой шавы. На яйця ся малєвали символы яри – качатка, багніткы, мотивы на ярь росцвітєны квітєв черешні або снїжинок, фїалок...

Дєнь перед недїлєв было уж вшытко пририхтованє. Хыжє і коло хыжы выпратанє, святчєны шматкы выбїлєваны. Послїднє, што ся докінєвало, то бив великодний кошарик. До нєго вшытко клав газда. На самый перед паску, кобасу і шовдру. Позад них наслїдовали жовта грудка, сіль, сыр, масло в малій мисочці, на котрє ся зробив з чорного попру хрєстик.

„Дакотры давали і ябко, а робила то і моя мама,“ заспоминала бабка. Котра газдыня была шыковніша, робила з масла і великодного баранка, котрый мав очі з попру і бив запаражєный пєстров машлєв коло шы. Наконєць ся до кошика поклали крашєны яйця і вшытко ся прикрыло дама вышываным або гачкованым обрусом. „А як сьме тото вшытко докінчили, родина могла їти спокійно спати...“ завершыла свою росповідь приправы на Великдень бабка. Хлїппа тепло-го чаю і зясь ся єї в очах заблїсли тоты таємны іскєркы, котры мі засїанализовали, же великодна настала ся іщі не скінчила...

„А на Великодну пятніцю ся не дзєвило дзєванми, бо у пятніцю бив великій піст. Тодгы Ісуса Хріста давали до гробу, про хрїстіан то є смутный дєнь, зато ся не дзєвило, але рапало ся рапачамы, а то аж до Воскрєсія – до недїлі.“

Од бабки єм ся дізнала і то, же од пятніці до недїлі была в цєрквы выставлена плащєниця, коло якєй ся молили люде і вартували грїб. Тота страж ся тримала аж до недїлі рана. Як одбила північ і суботы на недїлю, значило то, же є ту новий дєнь і треба ся пририхтовати до цєрквы на Воскрєсія, де ся ішло коло другой – третєй рано. Воскрєсія значило, же Ісус Хрістос встав з мертвых і вышов на небєса. По Воскрєсію ся люде розышли домів, дакотры іщі поспали, дакотры докінєвали послїдні управы кошариків на посвєчєня.

Рано ціла родина ішла до цєрквы. Кошарикы ся положили перед цєрков, коло них на вышываный обрус ся поклали вшыткы паскы, котры ся не змістили до кошарика, жебы каждый з родины міг їсти посвєчену паску. По Службї Божий вышов свєщєник перед цєрков і посвєчєвал кошарикы. Хто мав кошарик посвєчений, такой го хватав і бїг домів. Традиовало ся, же хто буде з кошариком першый дома, тому ся в тім році добрі поводити. Часто ся ставало і таке, же в бїгу ся паскы вытрясли з плахты і качали ся по землі, тым менше шыковным хоцєкєли і з кошарика дашто выпыпадовало...

Дома уж бив пририхтованый святчєно простертый стїл, на котрый ся накладали посвєчены доброты. Но наперед газда розрізав посвєченє ябко на тїлько частєй, кїлько людєй было в хыжї, і каждому дав по фалатку. Потім зачали вшыткы їсти, коло стола ся роспрудила весєла бїсїда... В нїй ся продовжєвало і пообїді, коли ся ходило по родинах. Старшы ся стрїчали у хыжї, а молоды і дїтвєра ся розутїкали по луках, де співали, гралы вшєлякы гры, тоты найменшы качали по травї яйчка, ховали їх а потім глядали, хто найвєче найде. Старшы парїбци зганяли по селі музикантєв на забаву, котра ся за часів моєї бабки зачала уж пообїді. Весєлив ся цілый валал, по селі ся озывав спів парїбків і молодых дївок. Но а по півночі хлопці зачали поливати дівчата.

На поливаный понєдїлєк было в селі грєвкы, бо ся поливало водов з студні. Дівкы, котры ся не хотїли дати попляти, тых затягли до студеного потїчка і там їх выобливали. За то діставали парїбци крашєны яйчка, тым старшым ся наплєло погарик домашнїй.

Бабка сі збыхла і в глєбоких рудых очах ся заблїсли слєзы... „Дівчє моє, уж нїгда так не будє, як то было даколи. Такы красны свята, як за моєй молодості, ты уж не зажыла...“

В тім моменті єм порозумїла, же мій свїт є досправды цєлком інакшый, як бив свїт моєї бабки. За красны шматкы, новє авто, найсманчїшу кобасу і шунку з супермаркету, за глєучу дїскєтєку з найновшых технїчєв апаратуров і прєстїжєным дїсджекеєм, сьме продали тото найціннїше – радєсть, спів, весєлый спонтанний смїх, спокїй в душі...

Своєй бабці єм вдячна зато, же ня навернула своєв росповідєв до років властной молодості, але і зато, же вдяка нїй дотримусємо много із великодных звыків, котры роблять Великдень холєм кус таким чаровным, як го пережывала моя бабка. Такой жычу вшыткым молодым людем. Хрістос воскрес!

**Петра СЕМАНЦЄВА**, Чертіжне (Авторка є студентка 1. річнїка ФГПН ПУ, комбїнації русинський язык – гєографія.)



• Богатый русинський великодний стїл, повный файных доброт.



• Бїсїда з родїчамы і учїтельамы Основной школы в Пчолїнім, Снїнського окресу, котра ту была 12. фебруара 2008 і на якій говорили о потребє навчєня русинського языка як повинного предмету і о можностях створїня в Пчолїнім школы з навчєльным языком русинськым: (справа) асїстєнтка Інштїтуту русинського языка і культуры Пряшївской унїверзїты ПєДр. К. Колєрова, родачка з Пчолїногє, шєфрєдактор Русина і Народных новїнок Мїр. А. Зозуляк, старостка села Інж. З. Гайдошовє і директорка школы Мїр. А. Мїндошовє.

## Презентація русинського языка в школах

В послїдні дєцємбровы днї Педагєгїчна і соціална академія у Пряшєві каждорїчно організує **Днї отворєных дверєй**, на котрых попершыраз в році 2007 была презентована ай можнєсть штудувати русинський язык і культуру у данїй школї і можнєсть высокошкольського штудїя даного предмету. Акція є адресована будучім штудєнтам той середнїй школї і їх родїчам. Родїчї потенціалных штудєнтєв (много з них походять з русинських сєл і мїст виходного Словєньска) з інтерєсом выслушали презентацію, в рамках котрой ся дізнали нєлєм о русинськїм языку, але і о других актївах русинської народностєй меншыны на Словєньску, котра свою народно-будитєльську роботу розвивать в пятнадцятєх організаціях. Про много з них то были цєлком новы інформації, много родїчї были несподїваны і задавали вопросы главно оглядом штудїя русинського языка на педагєгїчнїй академії. Інтерєс збудив факт, же тот язык мож штудувати нєлєм як материнський язык, але і як выберовый в рамках понуку чуждїх языків.

Кус інакшєй сорты была презентація русинського языка в **Основнїй школї в Пчолїнім** (окр. Снїна) **12. фебруара 2008**. Пчолїньска ОШ патрїть ку невеликому чїслу тых, в котрых ся уж пару років учїть русинський язык як неповинный предмет. Наша презентація ся дотыкала можнєсти переходу даной школы на штатут народностной школы, в котрїй бы ся русинський язык учїв як материнський. І ту родїчї сі з інтерєсом выслушали, што бы про їх дїтєй значїв факт, кїбы ся зачали учїти русинський язык як материнський і якый бы то бив прїнос і про школу. Як нам повїла старостка села **Інж. Зузана Гайдошовє**, по нашїй навщїві ся в селї роспрудила жыва дїскузія на тоту тему. Старостка і директорка школы, **Мїр. Анна Мїндошовє**, на котрых лежыть одповїднєсть за ход школы і котры боюють за каждую коруну, порозумїли окрем іншого і фї-

нанчнїй прїнос про школу з такой змїны, зато підпорили такую думку. Но розгоднута є на родїчєх, котрым, вірїме, наша навщїва поможе при вырїшєню того важного кроку.

Подобной сорты презентації про середнїшколаків планує **Інштїтут русинського языка і культуры ПУ** реалїзовати і в будучности, але намного масовїше, жебы освоїти чїмнайвєкше чїсло штудєнтєв. Од того калєндарного року працюєнцы інштїтуту бы хотїли зачати організувати за помочї проєктїв предложєных до грантового сїстєму Мїністерства культуры СР акцію **Дєнь отворєных дверєй на Пряшївскїй унїверзїтї**. В рамках той акції будуть штудєнтам, переважно гїмназіям, але і других середнїх школ северовыходного Словєньска, презентувати можнєсти штудїя русинського языка і культуры нєлєм в рамках Словєньска, але і в шыршїм європєскїм контекстї. Будучї матуранты – потенціалны штудєнты высокых школ – на тых актїях дістануть тьж комплексный образ о порєволючнїм розвїтку Русинів і їх возроднїм процесї нєлєм на Словєньску і в сусїднїх штатах – в Польску, Мадярську, на Україні, але дізнають ся і о актївах Русинів в Сербїї, Хорватїйску, Румуньску, Чєську, як і о краєнах в Америкї і Канадї. Такой комплексный образ, котрый буде одразом нєлєм актївїт в области языка, але і далшых, не менше важных компонентїв культурно-сполочєньского жывота Русинів як малого народа Європы, найто буде прїносом нєлєм про самотных молодых Русинів, але і про Словєків, котры жыють з Русинами в сполочнїй державї, а може мало о своїх найблизшых сусїдах знають. Презентації, вірїме, поможуть нєлєм пробудити інтерєс о штудїум русинського языка і культуры, але і зблизити молодых людєй, взаємно ся порозумїти і толєровати єден другого в їх культурных розлїчностях.

**Кветєслава КОПОРОВА**, фоткы авторкы і А.З.

## В академічнїм році 2008/2009 на Пряшївскїй унїверзїтї мож штудувати русинський язык у комбїнації з 10 предметамы

По успїшнїм процесї акредїтації штудїйного програму **Русинський язык і лїтература**, гєстором котрого є **Інштїтут рєгїональных і народностных штудїй Пряшївской унїверзїты** (од 1. марца 2008 **Інштїтут русинського языка і культуры ПУ**), 28. юна 2005 Мїністерство школєства СР прїзнало Пряшївскїй унїверзїтї право удїлєвати академічнїй тїтул „бакаларь“ абсолвєнтам денной і екстерной формы штудїя 3-рїчного бакаларьского штудїйного програму в рамках штудїйного одбору 1.1.1. **Учїтельство академічнїх предметїв**. Вдяка тому, од школьського року 2006/2007 на Пряшївскїй унїверзїтї мож штудувати штудїйный програм Русинський язык і лїтература в 12 акредїтованых комбїнаціях.

В академічнїм році 2008/2009 Пряшївска унїверзїта отварять слїдуючі комбїнації:

**Фїлєзофїчна факулта:** русинський язык і лїтература в комбїнації з руськым языком і лїтературов, історїєв, нїмєцькым языком і лїтературов.

**Факулта гуманїтнїх і природных наук:** русинський язык і лїтература в комбїнації з англїцькым языком і лїтературов, біологєв, гєографїєв, словєньскым языком і лїтературов, вытварнов выховов, музичнов выховов.

**Факулта шпорту:** русинський язык і лїтература в комбїнації з тїлеснов выховов.

В наслїдуючїм році ся не отварять штудїум русинського языка з набожєньсков выховов.

Окрем того, по першыраз ся приправє отворїня екстерного штудїя русинського языка і лїтературы в комбїнації з англїцькым языком і лїтературов на **Факултї гуманїтнїх і природных наук**. Тоту інформацію даємо до увагы главно будучім высокошколакам в Словєньскїй рєпублїці, якы до кїнця марца 2008 року іщі можуть вырїшити о тім, ДЄ дале на високу школу і ШТО штудувати. Вірїме, же увєдєнє комбїнації заїнтерєсують абсолвєнтєв середнїх школ, а в прїпадї екстерного штудїя може і тых, якы планують росшырити собі апробацію, і проявлять бївшый інтерєс о штудїум русинського языка і лїтературы. В рамках того штудїя ся будуть мочї вєце дізнати нєлєм о русинськїм языку, лїтературї, але тьж о історїї Русинів, як і о розлїчнїх аспектах русинської культуры. Штудїйный програм Русинський язык і лїтература є отворєный про каждого, кого інтерєсує русинїстїка і хто перспектївно уважє ся нєв занимати на профєсїоналнїй уровнї. Вірїме, же мїджі будучїма высокошколаками ся найдуть і такы.

Вєце інформації о можностях штудїя на Пряшївскїй унїверзїтї найдєте на [www.unipo.sk](http://www.unipo.sk).

## Святїй Николай прїшов к русинськым дїтєм заграти фотбол і заспївати з нїма гїмну „Я Русин был, єсм і буду!“

15. дєцємбра 2007 школярї русинських недїльных школ Підкарпатя зышли ся у Мукачєві на свої Першы майстровствє в мїніфотбалї. У турнаю взяло участь шєсть мужствєв, якы представляли школы, што суть у сєлах Строїно, Ільнїца, Берєзникы, Лохово, Підгоряны і в мїстї Мукачєво. Учаснїкїв турня прївїтав посланєцє Мукачєвской мїстьской рады Александр Перєста.

Фаворїтом майстровствєв було мужство з Підгорян (учїтелька **Анна Похїлєць**), яке недавно на інтєррусинськїм (мїдїжнароднїм) турнаю, што бив тьж у Мукачєві, выбєєвало стрїберны медалї, кідь перше мїсце здобыло мужство „Русин“ із Руського Керєстура у Войводїні (Сербїя). Тєперь підгоряньскому мужству прїтївоствє не менше сильнїй супєр – мужство зо Строїного (учїтель **Т. Мїгович**), але у вырїшалнїм дуєлі о перше мїсце мужство школы з Підгорян із мїнімалнов перевагов здобыло вїтязство. На третїм мїсці скїнчїло фотбаловє мужство з **Мукачєва** (Росвїгово).

Святїй Николай, якый ся зьявив у роспалї фотбалового боя, выпробовав молодых бранкарїв у їх майстровствї, кідь стрїлів на брану дакїлько пеналт. Каждому учаснїкови турня (вшыткы рады ходять до школы) святїй Николай прїнїсє солодкїй дарунок і шпєціалны шпортовы цїны. (Такы їсты дарункы дістали і вшыткы школярї русинських недїльных школ, а на вєцє іщі і книгу новєл **Зєлена фатаморгана Марїї Мальцовской**, лавреаткы Премїї Александра Духовнїча за русинську лїтературу, котру удїлює Карпаторусинськїй научнїй цєнтер у Споєных штатах америкьких). Як повїли організаторы турня і члєны Рады русинських недїльных школ **Валєрїй Паджк** і **Мїкола Бобнїєць**, такы майстровствєв ся планують робити каждый рік а вїтяз здобудє право взяти участь на мїдїжнароднїм турнаю.

В сучасности на Підкарпатю є штїридцятє русинських недїльных школ – у Перєчїньскїм, Вєлїкобєрєзаньскїм, Свалєвскїм, Мукачєвскїм, Іршавскїм, Воловєцькїм, Тячївскїм і Вїноградїськїм районах, а тьж у мїстах Мукачєво і Ужгород. У них ся учїть скоро 900 учнїєв. Вшыткы школы діють під покровїтельством Свїтового конгрєсу Русинів (прєсєда – профєсор **П. Р. Магочїй**), якый і бив ініціатором турня. Вєлика вдяка належыть спонзорам турня – **Сєргїєві Плєтєві** і **Мукачєвскому мїстьскому заступїтельству**.

**Інформус прєс-цєнтер Ужгородьского Общєства А. Духовнїча**

## Стаціньський подарунок

Недавно до редакції прийшло письмо. Письмо, як писмо, думам собі. Ходять писма, де пишуть наші дописувателі, з чого ся вшитки радуєме. В їх рядках ся озывають животный пулс Русинів по наших валалах, їх культурны снагы за утриманя своїх традицій. Тот процес неустанно іде, даґде у векшій, даґде у меншій силі. Лемже писму, котре єм дістала, єм ся окреме порадовала. Было од пані учителькы **Мгр. Камілы Гудаковой із Стаціна**. Жебы сьте знали, не є то обычайна учителька. Підкреслюєме червеном чаров, же є то **учителька русиньского языка в Основній школі в Стаціні**, а то в днешній добі, кідь ся розмагать русиньске школство, є барз важна персонка.

Пані учителька мі послала шумный подарунок, з якого єм мала велику радость. Не было то ани стрібло, ани золото, ани няякы маекты. Радость была о то векша, кідь єм отворила копертку, а там єм нашла стишкы, коротку прозу. І так із Стаціньской основної школы, яку веде директорка ПгДр. **Таня Капралёва**, зразу на ня вытріско тілько талантів, же мі ся ани віровати не хотіло. Што твір, то конкретный зажиток і успішна спроба го умелецькы осмыслити. Каждый із тых стишків, прозовых творів, має свій початок, завязаня і поінту. Прекрасны спробы красной літературы! Суть написаны щіро, од сердця, на основі пережитого.

Все гварю, же много людей много пережыє, але кідь то не дадут на папірь, не поділять ся із другима із своїма найтайнішым думками, вшитко пропаде, ништо ся о тім не дізнає. Не є то так в припаді стаціньскых русиньскых школярів. Може мали в мерьку мої слова, кідьже написали такы шумны творы. Молоды авторы наісто знають ай творы вызнамного русиньского поета, який жыє в Стаціні, а уж не раз школу навщівив і презентовав свою творчость. Є то майстер пера, што ся тыкать тем, але і форми. Также молоды таланты мають ся од кого учіти. Выслідкы ся помалы, але істо доставляють.

Найвеце, што ня заінтересовало на молодых „писателях“, то є їх чутлива душа, шыроке серце, озывають ся в них справна руснацька натура. Знають, де є правда, але і на котрім боці треба глядати чувство, порозуміння, добро. Главно в прозовых творах то чути, де з ласков і великим чувством зображений осуд псяти і мачкы (**Рекс, Найсмутніший день**). Наісто заінтересує читателів ай короткий твір **Таліман**.

Поезія є грава, красно дїтьска. При писаню авторы поужыли вшелякы „фарбічкы“, жебы нима намалёвали нелем дїтьскы темы, але і важны, над котрыма ся можуть задумати ай дорослы. Суть спрачованы мотивы о звїрятках (**Бобі**), о полонинській природі (**Під Старинов**, **У Бескіді**, **Фарбічкы**), о птахох (**Синічка**), приповідковий мотив (**Сімголовый драк**) і іншы. Як уж єм повіла, писали їх талантованы школярї, які бы мали продовжовати писати. Каждый з їх творів сі заслужить окрему увагу. Про мене бив то дар їх чітати.

З духовным дарунком із Стаціна ся хочу розділити і з вами, молоды чітателі!

Марія МАЛЬЦОВСКА

### Фарбічкы

Намалюю цілый світ  
Інша праца про ня ніт.

Фарбічкы – то богатство моє,  
Цілый світ перейдеме вдвое.

Беру синю – креслю небо,  
Океан, море і озеро.



Зелена є травічка й стромы,  
Креслю луку, сады поза домы.

Червена ружічка в наших  
загородках,  
Таку намалюю до свого  
памятника.

А злате сонічко намалюю  
жовтов,  
Зобуджать нас рано ласкавостєв  
повнов.

Іщі чорнов намалюю землю нашу  
родну,  
Бо кормить нас одвіку – дає нам  
уроду.

Андрея ГАБУРАЄВА, 6. класа

### Сімголовый драк

Здало ся мі, здало,  
Же ся хочу стати принцом.  
Лемже ту сім драчіх голов  
Гнало ся тріском за мнов.

### ТАЛІЗМАН

Ослава моїх народенин была великов подієв про цілу родину. Пришли вшиткы позваны гості, выгравала музика, а стіл бив богато простертый.

Як каждая дїтина, так і я, найвеце єм ся тішыла на дарункы. Розбалёвала єм єден балічок за другим, радовала єм ся і была єм дуже-предуже щастлива. Люблять ня, подумала єм собі з великим спокоєм на душі. Кідь упав вопрос, котрый дарунок ся мі найвеце любить, не знала єм одповісти, бо вшиткы ся мі любили, вшиткы мі зробили велику радость. Але між дарунками єм обявила ай маленького скляняного слоника.

– Ох, який златенький, – повіла єм наголос. – То буде мій таліман, – додала єм і вложила єм слоника до кишенькы.

Одтогды єм го носила фурт зо собов. Кідь бив школьскый рік, носив ся у моїй ташці на плечах, а кідь были вакації, мав своє місто у дакотрій кишени мого облечіня. Виділо ся мі, же одколи мам при собі слоника, як кібы мі помагав. Вшитко ся мі дарило. Кідь єм собі подумала, же не хочу днесь у школі одповідати, наісто ня ани не вызвали. А кідь єм дашто выстроїла, фурт ся то добрі скінчіло.

– Ты мій златый слоніку, на тебе я мам сполягнути, – грала єм ся із склянянов фігурков і тішыла єм ся їй веце і веце. А думала єм собі, же то так буде навкы. Аж раз... Звонить на годину, приходить учителька, отворять гарок... Што ся стало? Встигну отворити перечник, де мав быти мій спаситель-слоник. А він фуц! Стратив ся. Стратив ся навсе. А ту учителька высловила моє мєно. Пятка ня не минула.

Нігда єм ся не дізнала, што ся стало зо слоником. Ці мі го дахто взяв, ці єм го даґде стратила. Одтогды ся сполігам лем сама на себе.

Данєла КОЧАНОВА, 7. Б класа

### НАЙСМУТНІШЫЙ ДЕНЬ

Зо вшиткых мачаток, котры мала наша мачка, мав єм найрадзе Міцку. Хоць мала поламану лабку, бавила ся з клубятем, як і другы мачкы.

Мачкы бігали по дворі, грали ся, а в такій їх грі єм їх зохабив дома. Сам єм пішов з камаратом возити ся на біціглю. Кідь ся вже помалы звечеряло, вертав єм ся домів. Перед нашов хыжов стояли сусіды. Підышов єм к ним і збачив єм червєный фляк.

– Што то є? – попросив єм ся стоячіх людей. Але ани мі не мусили одповідати на мій вопрос. Сам єм

Вытасив єм свій меч,  
Штирї головы одразу гет.  
Три іщі зістали,  
Бо вже ня дуже змордовали.

Драк поломинь надалеко  
шлягать,  
Зубы вытріщать – хто мі то  
увірить?  
Набрав єм вшитку силу,  
Принцезну захранити мушу.

Пята, шеста і сема голова  
Одлетіла одразу од тіла.  
Ой, як я ся дуже страпив,  
Поку облуду цалком не забив.

Пів кралёвства, принцезну  
зато,  
Но дістав я і богатство, злато.  
Звоны звоняць бім-бам,  
Мою свадьбу гласить барабан.

Зараз будік дзвонить: цррр!  
Вставай, Патрік, біж з постелі  
вон.  
Быв то такый сонный клам,  
Я героєм лем у сні ся став.

Патрік ПІТЕЛЬ, 5. класа

### У Бескіді

Небо чісте, сонце ясне  
Ту землю зогривать,  
Кідь над Старинов уставать,  
Як над нєв ай сідать.

Бескіды суть нам за свідків  
Старых і новых часів,  
Та не шкодить, а придавать,  
Час природній красі.

Люде з краєм полониньскым  
У душі зросли ся,  
Лем собі стань на Газдорань,  
Знова народиш ся.

Занурьте ся ай вы зо мнов  
До той полеготы,  
Про каждого є ту з раю  
Покрохтя красоты.

Філіп СОХАНІЧ, 5. класа

### Бундочка

Облікам сі бундочку,  
Зогривать ня кущічко.  
Кідь є мороз і зима,  
Загріє ня бунда зясь.

Моя тепла бундочка  
За рік буде куртічка.  
В скрині буде лем гостєм,  
Дам ю радше меншым дїтєм.

Катерина СУРОВА, 7. Б класа

### Нонсенс

Наварила газдыня смачну кашу,  
Выпустила мухы на пашу.  
Кідь ся до сытости напасли,  
Велє молока домів принесли.  
Грам ся до ночі на сліпу бабу,  
Бо їм до жолоба не дам жадну  
страву.

Никола ГУЧКОВА, 7. А класа



Ілюстрації Анны ГАЄВОЙ

### Бобі

Наш пес Бобі мать нас вшиткых рад,  
Мачкы ненавидить од сердця і барз.

Кідь хвостиком швидко крутить,  
Шмарь му лопту – за нєв біжыть.

Кідь забреше звостра-остра,  
Дай му кости, не мать поста.

Кідь выскочить горі-горі,  
Забавляй ся з ним доволі.

Наш пес Бобі на дворі є пан,  
Стражить дім, кідь є дома сам.

Яна ПІТЕЛЬВА,  
6. Б класа



### Синічкы

Прилетіли дві синічкы,  
Сіли пля малой Анічкы.

– Ой, вже сніг упав на дворы,  
Жебы сьме не были хворы.

Замело снігом нашы коморкы,  
Не є шпаркы, не є діркы.

Мерзнуть лабкы, мерзнуть  
крылка,  
Не є зерна до дзобачка.

Кідь учула тото Анька,  
Зараз на стромі будка деревяна.

– Подьте, пташкы з ліса, з поля,  
Буде зерна вшиткым доста.

Привязала куцік сала,  
Пташка бы не голодовала.

– Кідь настане тепле літко,  
Чекай нас, наша Анічка.

Анна КОЦОВА, 5. класа

### Під Старинов

У прекрасній долині,  
У валалі Стаціні,  
Там суть горы красны,  
Звуть ся Полонины.

Што природа дала,  
Вода претворила.  
Прекрасне то діло –  
Стариньске озеро.

Кідь побзерам на ту красу,  
Не выходжу уж з ужасу.  
Сім валалів одкупила,  
Бы ся стріблом наповнила.

Елена ҐРУНДЗОВА, 5. класа

### Звіздочка Ганічка

Єдна звізда мала  
З неба про ня впала.  
Дам ю собі на заглавчїк,  
Выдумам ї мєно предчїк.

Ты, маленька звіздочка,  
Будеш про ня Ганічка.  
Кідь ты уснеш над раном,  
Буду твоїм ангелом.

Вікторія КЕЛЕМАНОВА,  
5. класа

на то пришов. Была то наша Міцка. Забило ю авто. Не стримав єм слызы і з плачем єм утікав домів. Чом акурат Міцка? Чом ся їй то стало? Довго єм за нєв плавав. Дуже тяжко мі было за моєв Міцков.

Там, на тім місті зістав довго фляк, а мі не сходить з мыслі тот страшный образ ани дотеперь.

Франтішек КОЧАН, 4. класа

### РЕКС

Літне пополудня было тепле, тягало нас то до ліса, бо было по доджу і зъявили ся першы грибы. Договорили сьме ся з камаратками, де ся стрітїме, і вже крокуєме попри потічку до ліса. Было нам весело, бісидовали сьме, але і так сьме зачули даяке пишаня.

– Што то може быти? – спросила ся Мілка.

– Не знам, што бы то могло быти. Такы звуки не познам, – одповіла єм їй.

– Будьте тихо! – скочила нам до бісіды Верка.

– Підєме за тым пишанєм, і увидимє.

– Добрі, – согласили сьме ведно.

Крадеме ся тихонько попри потічку і пишаня ся веце приближує. Уже сьме тісно при нїм, ай фурт не знаме, што то може быти. Великы лопухы закрывають якась пишаче чудо, котре мы глядали. Стоїме, стоїме нїмо і не знаме, што робити. Ай ся куцік боїме. Што кідь є то даякий страшок? Але я ся осмілила перша, одгорнула єм палічков лопухы... Пся! Цалком маленьке, а докінця сліпе. Сегінятко! Крутить ся довокола за хвостиком на немоторных лабках і не знає, што є, де є і як му світ іде.

Но мы сьме то такой знали.

– Дахто го мусив вышмарити! – повіла єм.

– Што то суть за люде? Што з ним теперь зробимє?

Псик потребує маму, але де ю зоженемє? – Проблемів зразу было міліон.

– Я знам, што зробимє, – повіла Верка. – Возьмемє го домів і даме му молока з фляшкы.

Сліпе пся сьме покпали до кошика, а намісто грибів сьме несли домів єго. Верка приготвила фляшку з дудликом і дала му пити молоко. Кідь ся пся напило, было тихонько. Кідь зясь выголодло, зачало пишати. За два тыждні вже виділо, помалы росло і стало ся нашым милачіком.

На Верчинім дворі было одтогды весело, а пишаня ся змінило на гавканя. То Рекс вшиткым доказовав, же є паном двора.

Михаєла БАРДЗАКОВА, 5. класа

## КОТРА ПОДІЯ ВАЖНІША?

Продовження з 1. стор.

А, віримо, же староста уж скоро обіднать і русиньскы букварі і чітанкы, котры од року 2005 уж выдаме про два тїпы школ – ОШ із навчаньм русиньского языка і з навчалным языком русиньским. Тот другый тїп школы у нас дотепер не екзистовав, але уж перша ластівка є ту. Самособов, же к тому было треба приправити і выдати нелем з боку редакції Русин і Народны новинки про тот тїп школы русиньскы учебники, але і з боку Методічно-педагогічного центра в Пряшові, єго методіка про русиньскы язык Мгр. Штефана Сухого, належны новы учебны основы і новы учебны планы.

Вызерать, же вшытко іде к тому, жебы 2. септембра 2008 была святочно отворена перша Основна школа з русиньским навчалным языком у Чабинах і зачало ся навчання в ній. Віримо, же наслідно ту буде зряджена і Матерьска школка з русиньским выховным языком, бо першы крокы в тїм ділі староста села уж зачав робити. Также треба лем пожелати, жебы вшытко ся подарило зробити до одкрытя першой русиньской основної школы і тота могла успішно выхвлєвати своїх школярів.

Не менше важнов подіє є факт, же 1. марца 2008 на Пряшівській універзиті в Пряшові був зряжений самостатный Інштут русиньского языка і культуры. Тым ся де факто сповнив ціль, котрый собі поставили русиньскы вождзатї на зачатку русиньского возродного процесу на Словенську по „ніжній“ революції 1989 року – створити самостатну катедру русиньского языка і культуры. А тепер ся то конечно стало, а, думаєме, же у высшій формі, бо інштуту в сучасности стоять высше, як катедры.

Но покы ся так стало, треба перейти тернисту путь. О тїм бы ся дало много говорити, бо на сучаснім успіху маме і мы (небогый Василь Турок як тогдышній председа Русиньской оброды і Світового конгресу Русинів, а я як таємник в обидвох організаціях) свій поділ роботы. Спершу сьме заложыли в році 1993 Інштут русиньского языка і культуры при Русиньській оброді в Пряшові, а при тїм сьме ся дожадовали, жебы была створена самостатна катедра або холем одділіня русиньского языка і культуры на докторій з факулт тогдышней Універзиты П. Й. Шафаріка в Пряшові. Лемже тогочасны іщі сильны стары штурктуры зробили вшытко, жебы ся так не стало, хоць сьме выдобили 1, 5 міліона корун на зряджєня катедры русиньского языка і культуры, нашли просторы, зарядили їх, але наконець вшытко то впало, маєток був забраный універзитом а Русини зстали без нічого... Зато сьме барз привітали „наградне“ рішєня тогдышнього ректора Пряшівской універзиты проф. ПгДр. Карла Феча, к. н., котрый створив у 1998 році Інштут народностных студій і чуждїх языків (ІНШЧЯ) нової Пряшівской універзиты в Пряшові з домінантним Одділіньм русиньского языка і культуры. Тот інштут ся у році 2006 перетрансформовав на Інштут регіональных і народностных студій (ІРНШ), котрый був заміряный на выскум регіону і народностей, де позиція бывшего русиньского одділіня была редукована – стало ся „групов про русиньскы язык і культуру Одділіня про выскум народностной проблематики ІРНШ ПУ“.

За цілий тот час выспідкы роботы працівників одділіня, респ. „групы“, не зстали без одзвѣву. По наступі до функції (2007) нового ректора Пряшівской універзиты, проф. РНДр. Рене Матловіча, ПгД., по наслідных організачных змінax на універзиті, на єго пропозицію, предложєну і схвалєну Академіч-ным сенатом ПУ 12. фебруара 2008, было вирішено перетрансформувати бывше одділіня, респ. групу, русиньского языка і культуры на самостатный Інштут русиньского языка і культуры. Наісто барз бы ся тому потїшыв, як нас то радує, і В. Турок, бо то, хоць непрямо – і єго заслуга, бо не быти попередніх кроків, не був бы ани сучасный вітязный выспідок.

О тїм результаті – зряджєню од 1. марца 2008 нового Інштуту русиньского языка і культуры – інформовав новинарив на брїфінгу 14. марца 2008 в канцеларії ректора сам ректор Пряшівской універзиты проф. РНДр. Рене Матловіч, ПгД., і повірена ряджїньм того інштуту ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., котрых представив і привітав новинарив таємник Ректорату ПУ, ЮДр. Павол Фабіян.

У вступнім слові ректор повів коротку історію того, як був зряджєный новий інштут, выскум оцінив научно-педагогічну роботу малого колективу дотеперішнього одділіня русиньского языка і культуры і їх богату публікачну роботу. (Выставка части выданий, котры вышли в авторстві тых працівників, або ся на них подїляли, была представлена новинарив прямо в канцеларії ректора.) Добрі ся слухали єго слова хвалы і главно то, же підкреслив своє рішєня створити споминаний інштут так ці так, але добрі, же єго пропозиція нашла підтримку скоро у вшыткых членів сенату універзиты, што поважує за выскум оцініня роботы інтерных і екстерных научно-педагогічных працівників бывшего русиньского одділіня і правильность своего рішєня.

В далшій часті бісїды А. Плішкова росповіла конкретніше о роботі їх одділіня і можных перспектївах діяельства і розвитку уж тепер нового інштуту, причім підкреслила, же важнов є сполупраца з катедрами русиньского языка і культуры в Новім Саді, Нїредьгазі, Кракові, як і сполупраца Пряшівской універзиты з Торонтоськы універзитом (о тій сполупраці бѣв приправленый договор іщі на зачатках екзистєнції Одділіня русиньского языка і культуры ІНШЧЯ, але донєсь не бѣв підписаний і зреалізований). На основі повїдженого ректором віримо, же ся так стане за єго шефованя. На то є приправленый і з другого боку академік, професор Торонтоськой універзиты – Павел Роберт Маґочій (тот ректорови послав по англїцькы і русиньскы поздравне писмо з нагоды створїня нового Інштуту русиньского языка і культуры ПУ в Пряшові, котре публікуєме нїже).

Добрі было, же на тїм брїфінгу каждый новинар дїстав писмовый матеріал під назвов „Možné perspektivy rozvoja Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry PU“, котрый приправила А. Плішкова, найновшу єй публікацію „Rusinsky jazyk: náčrt vývoja a súčasné problémy“ і зборник із минулорічного міджінародного семінара на Пряшівській універзиті „Jazyková kultúra a jazyková norma v rusínskom jazyku / Языковая культура и языковая норма в русиньском языке“, жебы ся могли в даній проблематиці добрі зорьєнтовати і могли фундовано о тїм писати. Потім притомны новинарив задавали вопросы Р. Матловічови і А. Плішковой, котры на них охотно одповідали.

Также на конєць: як новий чабиньскій русиньскій школї, так новому русиньскому інштуту желаме много успіхів до далшых років і жебы добрі выхвлєвали молоде поколіня Русинів у русиньскім дусі, к гордості на свій русиньскій род, язык і культуру, жебы добрі го учили русиньскій літературный язык, русиньску культуру, історію, традиції наших предків. Хоць то звучить трафаретно, але є то реальность: в молодім поколіньм є наша будущность, а нам бы не мало быти єдно, як буде выхована молода гєнерация Русинів, наших наслідників! А. ЗОЗУЛЯК



## Одышла у вічність бывша танцюрістка ПУНА

Нечєкано одышла у вічність 12. фебруара 2008 у Торонті бывша танцюрістка Піддукляньского українського національного ансамблю, жєна професора Павла Робєрта Маґочія і добра мати – Марія Маґочія, рождена Чуванова. Тота нечєкана справа заскочила нас вшыткых, котры сьме ю знали.

Марія Маґочія ся народила 5. мая 1942 року в русиньскім селі Ольшынків, теперішнього Лабірського окресу, в родині Івана і Анны (рожденной Сїйковой) Чувановых. Але она выростала у Вышній Яблїнці, роднім селі родины Чувановой, і там ся учіла у руській початковій школї (1948 – 1953). Потім скінчила середню школу в Гуменнім (1953 – 1956) і пак перешла жыти до чеського міста Фрїдек Містек, де робила і Слезькій фабриці на выробу шматя (1956 – 1961). Почас тых років учіла ся балет і прославила ся своїм портретом на обалці популярного празького часопису „Květy“ (23. 11. 1961).

На зачатку 60-ых років минулого стороча Марія Чуванова ся вернула на выходне Словєньско, пришла до Пряшова, де ся стала танцюрісткою профєсїонального фольклорного ансамблю – ПУНА (1963 – 1971), котрый в тїм часі бѣв частєв Україньского національного театру в Пряшові. То бѣв час найвєкшой славы ПУНА, і Маша Чуванова, як ю тогды называли, выступала з ансамблєм у Німєцьку, Франції, Югославії і на Україні. У 1968 році, перед окупаціов Чеськословєньского советьского арматов і єй сателїтами у Варшавскім договорі, Марія в Пряшові стрїтила свого будучого мужа, Павла Робєрта Маґочія. Они ся повїнчали в юні 1971 року в Православній церквї у Вышній Яблїнці а потім манжєле перешли жыти до Кембріджу, в амерїцькїм штаті Мєсєчусєтс. Бывши на Гарвардській універзиті ведно з мужом, Марія Маґочія учіла (але і демонштровала) ту славянскы народны танці (1971 – 1980).

В 1980 році Марія ведно з мужом перешли жыти до канадського Торонта і од тогды аж до своєї смерті она пожертвовала ся выхові трєх дітєй (Сїнді, Данїка і Тїнкы), а тыж старала ся і о дітї з іншых родин у рамках торонтоськой аґєнтуры Анєкс.

Як і єй родічі, так і Марія (Чуванова) Маґочія была оддана своему карпаторусиньскому языку і ідєнтності без огляду на то, як їх іншы державы і політїчны режїмы означовали. Она передала тоту гордость голосити ся за Русина і своїм дітєм і підтримовала діяельство у русиньскім русі і в сфері русиністїкы свого мужа, профєсора Павла Робєрта Маґочія.

Тоты, што ю добрі знали, не забыли на ню і дали за ню одслужыти панахїду такой по єй смерті і по 40 днях од єй кончїны в Православнім катєдралнім храмї св. Александра Нєвского в Пряшові і інде. А при тій нагоді треба спомянати главно мено єй вірної камараткы Анны Жїжковой із Пряшова, з котров ведно танцєвала в ансамблі.

ВІЧНАЯ ЄЙ ПАМЯТЬ!  
Сєргій БІЛЕНЬКІЙ, Торонто

## Русины были оцінены

1. януара 2008 президент Словєньской републїкы Іван Ґашпаровїч на почєсть штатного свята Словєньской републїкы і на пропозицію влады Словєньской републїкы одовздав штатны нагороды 22 представитєлям культурного, научного, обчаньского і господарьского жывота країны. Міджі нїма были і двоє вызнамных Русинів – профєсор, МУДр. Юрїй Штенє, к. н. з Братїславы і писатель Михал Шмаїда з Красного Броду.



• Знамый неврохірург, Русин, родак із Кленовой, Снїньского окресу – проф. МУДр. Юрїй Штенє, к. н. із Братїславы, котрый бѣв 1. януара 2008 з нагоды 15 років Словєньской републїкы оцінений Прїбіновым хрєстом І-го ступня.

Юрїй Штенє, єден з найліпшых неврохірургів на Словакії, бѣв оцінений Прїбіновым хрєстом І-го ступня. Родак із русиньского села Кленова, што ся находить в Снїньскім окресі, ся поступно выпрацовав на найвызнамнішого шпєціалїсту-неврохірурга. Знамы суть єго операції як дома, так ай за границями нашой републїкы. Він, наприклад, „поскладавав“ догромады по гаварї ай знамого словєньского співака Йозєфа Ража. Оперує вжє вєце як 30 років, є членом Міджінародной академії неврохірургїї, президентом і честным членом Серєднєєвропейского неврохірургїчного общєства.

У нєго ся учать шпєціалїсты з Европы і Америкы. Знамый неврохірург ся народив у дуже скромных соціалных условїях. І хоць ся выпрацовав на такую вызнамну особность, нїгда не забывает на то, же є Русин. Як єго брат Михал Штенє, котрый є знамым ортопєдом, так і пан

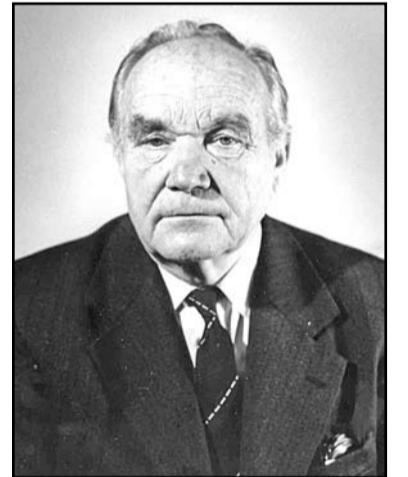
доктор Юрко Штенє помогли уж неєдному Русинови з выходной Словакії, із свого родного краю. А все із материньскым словом на устах.

Михал Шмаїда – вызнамный писатель, етноґраф і фольклорїста, автор роману „Трицять криґи“, „Лемки“, зборника „Іщі вам вїнчую“ і ін., бѣв оцінений Прїбіновым хрєстом III-го ступня. В єго творах зображена судьба Русинів выходной Словакії. Сам того много пережыв. Перешов страстну путь як писатель і як чоловік. За бывшого режїму бѣв пронаслїдований, мав заказанє публікувати. Самоштудіом і вдаяк своему таланту ся став писатєлєм, добрым психолоґом русиньскых душ. Много зробив про Русинів як етноґраф.

Є вызнамнов особностьєв русиньской культуры. Народив ся, жыє і творить в селі Красный Брїд, окр. Міджілабірці.

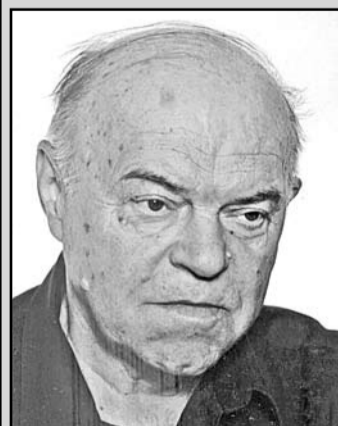
Оцініня Русинів з боку штату є сатїсфакціов способностей, великою уму і таланту людеї, які вышли із скромных условїй, але властнов силув і снагов ся выпрацовали на найвысшы ступні культурно-сполоченьского і господарьского жывота. Такыма суть і Юрїй Штенє з Кленовой, і Михал Шмаїда з Красного Броду. Потїшыли сьме ся їх оцініню од штату з надїєв, же в будучности оціненых людеї з рядїв Русинів буде прибывати. Ґратулуєме!

М. МАЛЬЦОВСКА



• Познаний русиньскій писатель і етноґраф – Михал Шмаїда з Красного Броду, Міджілабірського окресу, котрый бѣв оцінений Прїбіновым хрєстом III-го ступня.


## Одышов на писательскій Олімп (Дюра Папгаргаї, 11. 11. 1936 – 15. 3. 2008)



• Літератор і культурно-освітний діятель міджі Русинами у Войводїні в Сєрбїї – Дюра Папгаргаї.

У суботу 15. марца 2008 в Новім Саді (Сєрбїя) одышов у вічність писатель, поет, драматург, першый лауреат Премїї Александра Духовїча за русиньку літературу, носитель іншых оцінінь в області літературы і культуры вообще. Послїдня розлучка з ним была у понєділєк 17. марца 2008 в Руськїм Керєстурі, де ся народив. Росстала ся з Д. Папгаргаєм близка родина, сполупрацовниця, родаца, вшыткы, котры го знали і могли в тот час прийти на поґрїб. В дусу з нїма были і мы вшыткы, што сьме го познали. Не забудєме на Тебе, наш пайташ!

ВІЧНАЯ ЁМУ ПАМЯТЬ! А. 3.



UNIVERSITY OF TORONTO  
Chair of Ukrainian Studies  
100 St. George Street  
Toronto, Ontario M5S 3G3  
Tel. 416-978-3332  
Fax 416-978-5566

14. марца 2008

**Проф. РНДр. Рене Матловіч, ПгД.,**  
ректор Пряшівской універзиты,  
Нам. лєґіонарїв 3, 080 01 Пряшів  
СЛОВЕНЬСКО

Важный пане ректоре!  
Посыламе Вам найщїрїшый поздрав з нагоды історїчного дня 1. марца 2008, коли было офіціально створєно Інштут русиньского языка і культуры на Пряшівській універзиті в Пряшові.

Од самого зачатку сучасного русиньского народного возроджїня, першы выгонкы якого ся обявили на терїторїї Словакії під жыєтотдарнымы вітрами „ніжної“ революції 1989 року, лїдры того руху поставили перед себе дакїлю задач. Єдною із тых задач было створїня катєдры русиністїкы на Пряшівській універзиті. Почас скоро цілого десятироча обчаньскы організації Русинів, такы як Русиньска оброда на Словєньску, Русин і Народны новинки, выжадовали од влады і веджїня універзиты сповнїня той задачі, котра спочатку была зреалізована у формі створїня русиньского одділіня в рамках іншого научно-педагогічного інштуту на Пряшівській універзиті.

Славісты цілого світу од року 1989 уважно слїдовали розвиток русиністїкы на уровні універзит в Польщі, Словакії, Мадярьску і Сєрбїї. І не было похыбностей о тїм, же праві Пряшівска універзіта є передовым центром русиністїкы, зато ректор той універзиты проф. Др. Рене Матловіч проявив добру волю і далекозрєчність, створивши русиньскій інштут.

Посыламе нашы найсєрдєчнішы ґратуації профєсорови Матловічови за єго мудрость, і нашы найліпшы пожеланя докторці Анні Плішковой і єй колеґам у далшїм успішнім розвитку педагогічного і научно-дїяельствєного нової інштутуції, котру уж тепер правом мож назвати центром русиністїкы світового вызнаму.

З найщїрїшым пожеланєм

**Проф. Др. Павел Роберт Маґочій,**  
ведучій Катєдры українїстїкы Торонтоськой універзиты,  
академік Канадської кралєвської академії наук,  
академік Міджінародной славянської академії,  
честный член Научного общєства Гарвардської універзиты,  
председа Світовой рады Русинів.



• Учасниці бісіды з автором книжки „Odsúdení do raja“ – Николаєм Шкурлом (стоїть), кола была в просторах Музею русиньской культуры в Пряшові 23. фебруара 2008: (справа) Інж. Димитрій Крішко, котрый віє бісіду, автор книжки, ёго жена – Інж. Маргаріта Шкурлова і публіка.

## Пути ТАД і ПУЛЬС ся дефінітивно розышли

Од 1. януара 2008 здобыв професіональний уметельський колектив ПУЛЬС, котрый був частів русиньского Театру Александра Духновича у Пряшові, штатут самостатного професіонального уметельского тілеса в рамках Пряшівского самосправного краю. Многых заинтересованых в ділі русинства тот інформация несподівала, бо як Театер А. Духновича, так і ПУЛЬС, як ёго інтегрална часть од свого взнику, як єдине уметельське професіональне тілесо успокоєвали культурны амбіції русиньской народностной меншыны в бывшій Чеськословенську а по розділїню републіки – в Словенській републіці. Чом ся так стало і як буде фунговати ПУЛЬС без театру а ТАД без ПУЛЬС-у, на то одповідать компетентны – директор театру **Маріан МАРКО** і повіреный функціов директора ПУЛЬС-у, дотеперішній ведучій танечной группы колективу, **Мірослав МОРОХОВІЧ**, котрых сьме ослловили з тыма істыма вопросами: **Чом ся так стало і як сі представують далше фунгованя тых професіональных колективів? Были ПУЛЬС і драматичный колектив ТАД рівноцінныма частями єдного цілку, або сден з них бы преферованы на укор другого?**



**Маріан МАРКО:**

– Про мене было осамостатніня ПУЛЬС-у великим несподіванєм, котре ем не чекав, зато ем за послідні місяці дость анализовав свої властны поступы і крокы на позиції директора. В августі минулого року ем докінця зважовав можность вздати ся функції директора, кідь я бы ем ма быти тот, котрый не знать комуніковати, не знать вести діалог. З того погляду ся мі виділо, же в рамках можностей, які суть, є вшытко так, як мать быти. Самособов, ситуація в театрі нігда не была, а ани днесь не є така, жебы сьме могли быти спокійны, зато, што ся тыкають перспективы, сам не знам повісти, як то дале буде. Робота професіонального герця, як і робота професіонального танечника, нігда не была доцінена а ситуація ся не зліпшує. Зато як театр, так і ПУЛЬС дедале веце мать проблемы з присуном молодых сил. А видить ся мі, же досправды ПУЛЬС є на тім іщі гірше, бо активна професіонална карьера танечників ся кінчить приближно по 20-тєх роках а тоты люде ся властно стають незаместнаныма, без нарку на выслугову пензію, як то было даколи.

Кідь ся попозераме до минулости, все была міджі ПУЛЬС-ом і ТАД якась риваліта. Все залежало од способностей ведучого єдного або другого тілеса, як ся доказали просадити. В сучасности ся мі видить, же театр є досправды в тім одношійно дакус спереду, бо треба повісти, же поставити премеру в театрі є з фінанчного боку на много легше, як наштудовати премеру ПУЛЬС-у. Зато і ПУЛЬС мать премеры лем раз за два рокы, бо то є спосне з великыма фінанчныма накладамы. Хотів ем найти новы можности, а то сполочны проекты, до яких бы был запоеный театр і ПУЛЬС. Така премера ся подарила кінцєм 2006-го року, кідь сьме ведно з ПУЛЬС-ом наштудовали Ревізора, в котрім ся представили і танечницы і співацы ПУЛЬС-у. Такой проект робило і ДІЗ (Дівадло Йонаша Заборьского). Докінця і они зреалізовали з ПУЛЬС-ом гру Франтішек з Ассіці, котра ся грає і в тій сезони. А як будеме фунговати далє? Думам сі, же театр за 60 рокіе работы

здобыв такой кредит, же можеме в зачатім тренді дале продовжовати. Думам сі, же в ТАД мать Пряшівський самосправный край доброго репрезентанта драматичного уменья русиньской народностной меншыны, котра є ту заступлена у най-векшій концентрації в рамках цілого Словенська.

**Мірослав МОРОХОВІЧ:**

– До функції ведучого танечной части ПУЛЬС-у ем наступив у році 2003 і о работі ем має свої предствавы. Самособов, раховає ем з тым, же драматичный колектив театру і ПУЛЬС суть дві рівноцінны часты єдного цілку. Реаліта але была, на мос зачудованя, інакша. Не могу посудити, як то фунговало перед моім наступом, але знає ем, же ся ту мусить дашто змінити, бо така екзистенція бы привела ПУЛЬС до поступного зануку, причім театр простерує, жне успіхы і славу. Просто, на ПУЛЬС якась все „не выставало“ фінанцій. Лем на порівнаня: драматичный колектив ТАД каждорічно рихтує 4 премеры, ПУЛЬС має єдну премеру за 4 рокы – послідній раз то была моя премера Тисяч і єден танець у році 2003. В рамках премеры сьме нарыхтовали 13 новых танців, ку котрым нам дали ушыты 6 костюмів – тоты нам выставили на єден танець. ПУЛЬС ославив недавно 50 рокіе од сво-



го заложія, но не нашли ся фінанцій на то, жебы при тій нагоді поставив новы програм, і так ся достойно запрезентовав. Тым хочю повісти, же в рамках ТАД нігда не засідала уметельська рада, котра бы вирішовала о пріорітах обидвох тілес – як драматичного колективу, так і ПУЛЬС-у. Тото ся мі не любило, а не любило ся то ани членам колективу, котрого ем был ведучім. Старшы віком помалы одходили, а новых не было як приберати, бо ситуація є така, же днесь половина працівників ПУЛЬС є лем на піувязку. Зачає ем сі ставляти вопрос – хто властно контролює або якымсь способом регулує фінанчны токи в ТАД? Необмеджены фінанчны можности при приправі інсценациі драматичного колективу докажуть забезпечити ангажман режисера, драматурга, сценографа, хореографа, витварника, костюмера, но у ПУЛЬС-і

про недостаток фінанцій тоту роботу мусить зробити єдна особа. ПУЛЬС сі таких гарантіє успіху доволити не міг. Тото были причіны, котры ня довели к тому, же ем ся обернув на председу Пряшівского самосправного краю Петра Худіка і дав му пропозицію на осамостатніня ПУЛЬС-у, што посланці на своїм засіданю схвалили.

А мої візі до будучности? Як ем уж спомянув, ПУЛЬС ся довшы час не увів новов премеров, также сьме зачали робити над премеро, котра бы мала быти в септембрі 2008. З тым є звязана і обнова гардеробы, до котрой ся рокы не инвестовало – нашы танечницы мають 30-річны крої, а такыма ся професіональне тілесо не може презентовати. Далшое моє амбіціє є створити дитський колектив – ПУЛЬСАЧІК, котрый бы поступно был добрым здроєм доповніня молодых танечників до ПУЛЬС-у. Но а самособов, часом робити і сполочны проекты досрохлых з дитським колективом. Ём пересвідченый, же ПУЛЬС мать в собі добрый потенциал, жебы не жыв лем в тіні ТАД, але жебы сам был достойным репрезентантом русиньской культуры на Словенську, але і за границяма.

При моім навціві театру мі директор ТАД Маріан Марко подаровав цінну публикацію автора Мірона ПУКАНА, котра вышла к 60. роковинам ТАД. Ё в ній солідно розроблена хронологія розвитку театру од ёго взнику в році 1945, коли з ініціативы Івана Гриця-Дуды, першого директора, vznikло Дружство Українського народного театру. В публикації суть представлены вшыткы выразны особности театру – од Юрія Петровича Загребельного, Юрія Августина Шерегія, Штефана Біттнера, аж по сучасных режисерів і драматургів – Мілоша Карасека, Матуша Ольгу, Блага Углару... О хронології розвитку ПУЛЬС-у (котрый в тім істім році ославив 50-річний юбілей од свого взнику) ем ся в публикації не дочітала. **Жебы досправды ПУЛЬС в послідніх роках жыв лем в „тіні театру“?** В каждім припаді молодой, а видно, і амбіціозный уметельський ведучій, в сучасности повіреный директор того тілеса Мірослав Мороховіч, зробив першыи крок, котрым бы хотів звидительнити ПУЛЬС і наповнити свої амбіції. Вшытко є теперь в ёго руках. **Но аж далшы рокы можуть вказати, ці то был крок із тіні на сонце, або крок на незнаму, невыпробовану сцену. В каждім припаді будеме вірити, же ПУЛЬС своїм осамостатнієм не забуде на своє посланя і не стратити пуңц професіонального репрезентанта русиньского фольклору.**

К. КОПОРОВА, фоткы авторкы

## Звязали приємне з хосенным

23. фебруара 2008 року в просторах Музею русиньской культуры в Пряшові была бісідка з писателєм Николаєм Шкурлом, автором книжки на тему оптації Русинів – *Одсуджены до рая* (Odsúdení do raja), яка вышла у Свіднику іщі в році 2004. Треба повісти, же тему оптації отворив автор першыраз по „ніжній“ революції на сторінках Народных новинок, де тогды опубліковав понад 15 продовжів того серіалу. І тот факт, як і потреба шыршого раскрытия той темы го іншпіровали к написаню книжки.

Книга з метафоричнов назвов *Одсуджены до рая* ся занимать оптаціов Русинів на Україну. Николай Шкурла там одышов як сімрічний дїтвак. Через призму властных зажитків і выповіді людеи, які пережили тоты події, автор вытворив правдивый образ нелегкого жывота Русинів на Україні, позначеного довгорічнов тужбов вернути ся назад до свого родного краю, на Словакію, на родны бережкы.

І хоць книжка вышла перед штирїма роками, судьба ей героїв все выкликє інтерес у читателів. Доказом того была і недавна бісідка о книжці, в якій окрема автора взяла участь і ёго жена, **Інж. Маргаріта Шкурлова**, яка помагала при зроді книжки. Был притомный і брат автора **Михайло Шкурла**. Бісідку віє **Інж. Димитрій Крішко**, який у вступі ся задумовав, подобно як іншы дискутуючі, над політичныма причінами оптації. Автор одкрыто говорив о обаламучіню Русинів, які потерпіли од оптації, зазнали трагедію і понижованя од дакотрых Українців і довго ся не могли вернути назад домів. Книжка Николая Шкурлы є документом doby. Ё написана доступным штілом з нахылом к уметельській літературі.

Окрем Н. Шкурлы, темов оптації ся дового занимає і Пряшівчан **Штефан Крушко**, автор уж семох книжок, який тыж был участником бісіды.

Кідьже організатором бісіды был **Руський клуб – 1923**, было вирішено звязати приємне з хосенным. І так по скінчіню бісіды одбыла ся **громада Руського клубу – 1923**, на якій была прочітана справа о работі клубу, членове ся занимали Становами РК – 1923, был зволеный новыи выбор і прията Резолюція. **-рк-**

## Настав час заплатити передплатне на рік 2008

Ціны передплатного на рік 2008 суть:

Словеньско:	Народны новинкы	250,- Ск
	Русин	150,- Ск
Сусідні штаты – Україна, Чесько, Польско, Мадярсько:	Народны новинкы	600,- Ск або 27,- \$, або 18,- €
	Русин	400,- Ск або 21,- \$, або 14,- €

Остатні штаты:

Народны новинкы	44,- \$, або 30,- € поштов 1. класы
Народны новинкы	39,- \$, або 26,- € поштов 2. класы
Русин	34,- \$, або 23,- € поштов 1. класы
Русин	29,- \$, або 19,- € поштов 2. класы

Заплатити мож банковым шеком, особно в редакції або на цісло рахунку: 1386912153/0200 у **Вшеобецній уверовій банці в Пряшові**.

Інформация к передплатному в банці:

Name, Address: **Rusyn a Narodny novinky, Duchnovičovo nám. 1**

**081 48 Prešov, Slovak Republic**

IBAN: **SK54020000001386912153** SWIFT: **SUBASKBX**

**Všeobecná úverová banka, a. s., Mlynské nivy 1, 829 90 Bratislava, Slovak Republic**

Telex **93 297, 93 347, over VÚB, pobočka Prešov, Masarykova 13, 081 86 Prešov**

Details od payment .....

## НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать **Русин і Народны новинкы** за помочи Міністерства культуры СР. Шефредактор: Мгр. Александр ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусідніх штатів – 600,- Ск, або 27,- \$, або 18,- € до загранича поштов ІІ. кл. 39 \$ або 26 €, поштов І. кл. 44 \$ або 30 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовов поукажков на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, pobočka Prešov. Реґістрачне ч. **МК SR 417/91, МІС 49 438.** Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: [www.rusynacademy.sk](http://www.rusynacademy.sk),  
<http://narodny-novinky.presov.sk>, E-mail: [rusyn@stonline.sk](mailto:rusyn@stonline.sk)

Rusyn a Ľudové noviny  
Duchnovičovo nám. 1  
081 48 Prešov 1  
PLZ  
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti  
080 02 PREŠOV 2